

CORAPORTUL LEGĂTURII CAUZALE CU ELEMENTELE COMPONENTEI DE INFRAȚIUNE

Narcisa NEDELCU,
doctorandă

SUMMARY

Among the fundamental problems of the law, the casualty relation takes a leading place representing not only a theoretic indisputable interest, but a huge significance for the activity of the law enforcement authorities. The need of a thorough study of the causality relationship is also required by the increasing interest which manifests itself in the activity of the law enforcement authorities, by the need of a theoretical orientation that the legal practice is experiencing.

Componenta de infrațione, care reprezintă prin sine un întreg organic, este divizată condiționat, abstract în elemente. Corelația acestor elemente în cadrul componentei de infrațione nu stârnește careva dubii sau îndoieli. În același timp, examinate separat în scopul satisfacerii necesităților teoretice și empirice ale științei dreptului penal, aceste elemente nu se transformă într-o simplă corelație mecanică, dar continuă să rămână un întreg. Examinarea unuia dintre elementele componente (sau a unuia dintre semnele elementelor componente) de infrațione prin prisma altuia dispune pe deplin de o anumită valoare euristică. De aceea, nu vom indica în special asupra caracterului corelației legăturii cauzale cu alte elemente ale componente de infrațione.

Legătura cauzală ca semn al laturii obiective a componente de infrațione

Latura obiectivă a componente de infrațione constă din trei semne obligatorii:

- 1) fapta, sub forma acțiunii sau inacțiunii;
- 2) consecința social-periculoasă;
- 3) legătura cauzală dintre faptă și consecința social-periculoasă.

Legătura cauzală, în calitate de construcție abstractă, presupune existența cauzei și a efectului. În legătură cu acest fapt, este necesar de a indica următoarele poziții:

1) Care este coraportul, corelația dintre faptă și cauză?

2) Poate oare fi divizată fapta în cauză și proces al survenirii unui nou fapt, fenomen, eveniment – efectul?

Răspunsul la aceste două întrebări poate fi dedus pe baza unui argument, temei unic. Noi ne-am referit deja, într-o oarecare măsură, la acest moment în procesul examinării noțiunilor legăturii cauzale ca a unei construcții teoretice și a mecanismului cauzării empirice, precum și în procesul cercetării mijloacelor a noțiunilor cauză și efect. Soluționarea problemelor puse este imposibilă fără analiza consecutivă a acestor idei, diferite după sens și importanță. Pentru o ilustrare a celor expuse, vom construi un model al procesului cauzării în baza unui exemplu de comitere a crimei de omor cu aplicarea armei reci de tăiere-spintecate.

1. Pregătirea către comiterea loviturii cu ajutorul cuțitului.

↓

2. Mișcarea orientată a corpului.

↓

3. Comiterea loviturii orientate în regiunea cavității toracice.

↓

4. Provocarea rănii penetrante în regiunea cavității toracice.

↓

5. Afectarea integrității țesutului muscular.

↓

6. Afectarea integrității țesutului inimii.

↓

7. Stopul cardiac.

↓

8. Oprirea respirației, a alimentării creierului, organelor de importanță vitală cu sânge, inclusiv alte procese.

↓

9. Moartea clinică

↓

10. Moartea biologică.

În baza modelului expus este reflectat procesul cauzării. Punctul 10, moartea biologică, constituie consecința, efectul care coincide, din punct de vedere juridic, cu consecința indicată în dispoziția articolului legii penale. Punctele 8 și 9, care descriu detaliat procesele ce se desfășoară în organism după oprirea inimii, prin esență, constituie nu altceva decât o expunere minuțioasă, deoarece, din punct de vedere al medicinei, stopul cardiac

(punctul 7) deja constituie prin sine o cauză a morții.

Astfel, cauza survenirii consecinței social-periculoase, asupra căreia este pusă interdicție de legea penală, constituie punctul 7. Însă, dacă legătura causală este descrisă de punctele 7-10, unde punctul 7 este cauza, punctul 10 – efectul, consecința, iar punctele 8 și 9 descriu procesul genetic de producere a efectului de către cauză, apoi ce rol joacă în această situație punctele 1-6?

Răspunsul la această întrebare poate fi găsit aplicând metodica deosebirii mecanismului cauzării empirice și construcției teoretice a legăturii cauzale în dreptul penal. În caz contrar, vom fi nevoiți să construim un sistem complicat și neefectiv al câtorva legături cauzale, unde fapta – cauza leziunilor incompatibile cu viața (consecința, efectul 1), la rândul său constituie cauză a morții (consecința, efectul 2), care din nou, revenind la nivelul juridic, coincide cu ceea ce este recunoscut în calitate de consecință social-periculoasă.

Astfel, putem face următoarele concluzii: punctele 1-7 din schema expusă formează un complex causal, în cadrul căruia punctele 1, 2, 3 descriu fapta (în cazul dat – acțiunea), constituind elementul juridic al complexului causal al construcției teoretice a legăturii cauzale; punctele 4, 5, 6 și 7 alcătuiesc elementul medical al complexului causal al construcției teoretice a legăturii cauzale; punctele 3, 4, 5 corelează reciproc elementul juridic al complexului causal și elementul medical al complexului causal, nepermițând de a diviza legătura causală unică în două componente diferite; punctele 8 și 9, după cum am

menționat deja, constituie descrierea procesului genetic al generării de către cauză a efectului; punctul 10 constituie nemijlocit efectul.

Efectul (elementul mecanismului cauzării empirice) și consecința social-periculoasă (elementul construcției teoretice a legăturii cauzale) trebuie în mod obligatoriu să coincidă între ele. Elementele volitiv și intelectual ale formei intenționate de vinovăție sînt instrumente importante în soluționarea chestiunii cu privire la răspunderea penală în cazul infracțiunii ne terminate; în alte cazuri necorespunderea efectului (în mecanismul cauzării empirice) și a consecinței ilegale (în construcția teoretică a legăturii cauzale) exclude prezența componentei de infracțiune căutate. Mecanismul cauzării empirice, conform celor expuse, constituie domeniul de cercetare al științei medicale (în cazul expus) și este limitat de punctele 7-10.

În același timp, este necesar de a menționa că ceea ce constituie cauză în componența construcției teoretice a legăturii cauzale (fapta ilegală în formă de acțiune) este premergătoare în timp cauzei din componența mecanismului cauzării empirice.

Astfel, pot fi date anumite răspunsuri la întrebările formulate:

1) fapta este parte componentă a complexului causal, este cauză în componența construcției teoretice a legăturii cauzale;

2) în cadrul construcției teoretice a legăturii cauzale este imposibil de a separa fapta de procesul genetic al survenirii efectului; pentru aceasta este necesar să facem trimitere la noțiunea mecanismului cauzării empirice, unde datele altor științe, nejuridice, descriu procese-

le apariției faptelor noi (efecte) din fapte prezente, externe și efective, active sau pasive (adică cauze).

Legătura causală și obiectul infracțiunii

După analiza efectuată mai sus, a devenit posibilă stabilirea coraportului dintre conceptele determinismului causal și obiectul infracțiunii (inclusiv cel material).

Legătura causală în calitatea sa de semn al laturii obiective a componenței de infracțiune și obiectul infracțiunii nu sînt corelate între ele în mod direct, nemijlocit. Cu toate acestea, semn constitutiv pentru construcția structurii legăturii cauzale în norma legii penale (care este dedusă din formularea dispoziției pe cale analitică) este, în mod evident, obiectul infracțiunii.

Primul punct din sistemul coraportului vizat îl constituie corelația categoriei cauzalității cu obiectul infracțiunii. Acest moment se reflectă chiar din punct de vedere terminologic: noi întotdeauna evidențiem „cauzarea daunelor obiectului infracțiunii”. Interdicția de drept penal apare în felul următor: mai întîi se cristalizează obiectul care necesită protecție prin norme de drept penal; în continuare, în baza utilizării calităților categoriilor cauzalității, se stabilește anume ce daună, pricinuire este esențială și periculoasă pentru acest obiect, ceea ce necesită anume protecție prin prisma dreptului penal. Altfel spus, sînt propuse efecte diferite sub denumirea de „daune pricinuite obiectului” în sensul dreptului penal, iar apoi, prin metode inductive și cu ajutorul regulilor logice, cunoscute sub denumirea de Bacon-Mille, se restabilește retrospectiv legătura causală și sînt formulate concluzii asupra faptu-

lui care cauze anume au ca rezultat survenirea unui anumit efect (efecte). Cauzele evidențiate constituie complexul causal, în baza căruia, cu luarea în considerație a construcției legăturii causale, sînt formulate interdicții cu referire la anumite fapte concrete.

Este necesar de menționat că anumite norme sînt formulate într-un așa mod încît sînt indicate doar consecințele interzise, din ceea ce reiese că sînt interzise și acțiunile sau inacțiunile ce duc sau ar putea duce la atare consecințe. Astfel, de exemplu, este formulat alineatul 1 al articolului 145 Cod penal al Republicii Moldova. Aici expresia „omorul” nu este o interdicție asupra realizării faptei, ci o interdicție în vederea atingerii consecinței. O atare tehnică legislativă permite de a evita încărcarea legii penale cu dispoziții voluminoase și, în același timp, de a percepe și a reprezenta clar interdicția de drept penal. Construcția legăturii causale, în așa fel, constituie cel de-al doilea punct în coraportul noțiunilor determinism causal și obiect al infracțiunii.

Următorul coraport – dintre legătura causală și obiectul material al infracțiunii – are, de asemenea, un anumit specific. Acest coraport se reflectă în sens dublu (reguli similare sînt aplicate și în privința părții vătămate din punct de vedere al dreptului penal).

În primul rînd, coraportul dintre aceste elemente este stabilit prin intermediul unui așa semn al componentei de infracțiune, precum consecința social-periculoasă. Între obiectul material al infracțiunii și consecința infracțiunii există o interdependență și o legătură directă. Consecințele social-periculoase, ca semne obligatorii și constitutive ale

componentei, sînt schimbările survenite ca rezultat al atentatului criminal în cadrul obiectului material ocrotit prin legea penală. La rîndul său, legătura causală reflectă retransformarea cauzei în efect, altfel spus – în consecințele infracțiunii.

În al doilea rînd, coraportul dintre obiectul material al infracțiunii și legătura causală se realizează prin intermediul altui semn al laturii obiective a componentei de infracțiune – prin faptă: modalitatea de influențare asupra obiectului material al infracțiunii, aleasă de către subiect (modalitatea atingerii consecințelor care sînt interzise de legea penală), și determină modalitatea de a acționa sau determină alegerea inacțiunii.

Savantul rus A. N. Trainin utilizează noțiunea de „grad al cauzării”, indicînd că „acțiunea omului în calitate de cauză a rezultatului social-periculos nu este deloc unilaterală, nu este întotdeauna egală. Dimpotrivă, ea poate să exprime prin sine diferite grade ale cauzării, fiind cauză generală, călăuzitoare sau hotărîtoare, sau fiind cauză mai puțin importantă, secundară” [1]. Gradul cauzării, în viziunea savantului nominalizat, joacă un rol hotărîtor în cazul determinării gradului de pericol social al infracțiunii și al infractorului [2].

Ideea gradelor cauzării, de asemenea, reflectă legătura dintre obiectul infracțiunii (obiectul material al infracțiunii) și legătura causală în calitate de semn al laturii obiective. Avînd importanță pentru determinarea gradului de pericol social al faptei, ceea ce în componentele materiale de infracțiune se reflectă prin intermediul consecinței criminale, adică dauna cauzată obiectului, gradul de cau-

zare în calitate de noțiune specifică anume determinismului causal de drept penal corelează în reprezentări abstracte obiectul infracțiunii cu legătura causală dintre faptă și consecință.

Legătura causală și latura subiectivă a infracțiunii

Cauza poate fi percepută de pe poziții teleonomice (în funcție de scop), adică ca fiind o forță determinatoare, ca o motivare. În acest sens, cauza ca forță determinatoare orientată spre acțiune (inacțiune) are în dreptul penal o denumire specială și este descrisă prin intermediul semnelor facultative ale laturii subiective a componentei de infracțiune. Întrebarea este următoarea: *Motivul sau scopul reflectă oare determinarea teleonomică (după obiectivul urmărit) în dreptul penal?*

Motivul infracțiunii poate fi determinat în felul următor: el este „un imbold intern determinat de anumite necesități și interese, care generează hotărîrea persoanei de a săvîrși o faptă infracțională” [3]. Scopul infracțiunii este reflectarea imaginărilor, modelul consecințelor social-periculoase, spre realizarea cărora tinde persoana care săvîrșește infracțiunea” [4].

Savantul rus N. S. Taganțev, examinînd „orientarea voinței spre activitatea practică”, menționează: „ca moment generator al activității noastre, dorința, obținînd forță orientativă, constituie un stimul, un motiv, și ca limită presupusă de conștiința noastră, cu atingerea căreia urmează să se finiseze activitatea prestată, se materializează sub formă de scop al acțiunii” [5]. În continuare, cercetătorul menționează că scopul întotdeauna constituie o reprezentare, o închipuire

care determină voința, adică un motiv general, principal [6]. Conform acestei din urmă afirmații, autorul a făcut concluzia că motivul și scopul sînt „două noțiuni corelative, (...) momente ale activității psihice, examinate din două puncte de vedere, ceea ce, de fapt, nu presupune identitatea lor condiționată, ci admite deosebiri în volum și în gradul specializării” [7].

Savantul V. V. Luneev examinează noțiunile penale de *motiv*, *scop* și *imbold* ca fiind elemente de bază ale motivării, determinate ca un „factor (proces) subiectiv intern al infracțiunii, care include în sine actualizarea necesității, formarea motivului concret, materializarea motivului în scop, alegerea căilor de atingere a scopului și prognozarea posibilelor consecințe, luarea deciziei de a acționa, controlul și corectarea acțiunilor săvîrșite în baza motivului prezent și multe alte momente” [8].

Reieșind din cele expuse, se pare că nu există posibilitate de a delimita motivul și scopul infracțiunii cu referire la determinarea teleonomică: cauza în calitate sa de forță generatoare în cazul dat presupune reflectarea în cadrul categoriei de drept penal a motivării, fără evidențierea aparte a motivului și a scopului.

În Codul de procedură penală al Republicii Moldova este prevăzut: „cauzele care au contribuit la săvîrșirea infracțiunii” intră în categoria circumstanțelor care urmează a fi dovedite în procesul penal (art. 96, alin 2 CPP al R. Moldova). Trebuie să conchidem că termenul „cauzele” utilizat în Codul de procedură penală al Republicii Moldova, după esența sa, presupune anume motivarea, adică motivul ca imbold

și scopul ca model al consecințelor dorite de subiect într-o formă unificată.

Așadar, cauzalitatea subiectivă se află oare în corelație cu cauzalitatea obiectivă în dreptul penal? În această privință sîntem absolut de acord cu opinia savantului V. N. Kudreavțev, care pe bună dreptate menționează că „latura subiectivă a componenței de infracțiune constituie un anumit model al laturii obiective a componenței reflectat în psihicul subiectului” [9]. Așa semne facultative ale laturii subiective a componenței de infracțiune precum motivul și scopul, care constituie esența determinării teleonomice, sînt posibile, probabili, doar în cazul infracțiunilor intenționate. De aceea, anume la acestea și ne vom opri.

Teoria, precum și activitatea practică de aplicare a normelor de drept penal divizează, deosebesc noțiunile *vinovăție*, *motiv* și *scop* în vederea atingerii anumitor obiective special determinate. Însă toate aceste semne ale laturii subiective luate împreună constituie o idee unică a persoanei vinovate, a subiectului infracțiunii, fiind planul lui de acțiune în perspectivă. Analizînd modalitățile de obținere a rezultatului dorit, subiectul infracțiunii mai întîi presupune rezultatul dorit, apoi tinde spre atingerea acestuia. Acest rezultat îl constituie consecința social-periculoasă; adică efectul în componența construcției teoretice (normative) a legăturii cauzale și efectul în componența mecanismului cauzării empirice. În continuare, bazîndu-se pe propriile cunoștințe, pe practica de viață, pe informația suplimentară, subiectul infracțiunii imaginar și retrospectiv derulează legătura cauzală – de

la efect spre cauză. La etapa dată cauza este o parte componentă a mecanismului cauzării empirice. În continuare, subiectul infracțiunii construiește imaginar elementele lipsă ale complexului cauzal, completîndu-l cu idei referitoare la faptul ce fel de comportament urmează a fi ales, adică ce acțiuni urmează a fi săvîrșite și de la care urmează a se abține (adică păstrarea inacțiunii în sensul dreptului penal). Anume în așa fel este creat „modelul imaginar al laturii obiective în psihicul subiectului”, adică sînt modelate **consecința** → **legătura cauzală** → **fapta**. Din acest considerent, corelația determinării teleonomice în cadrul laturii subiective a componenței de infracțiune cu determinarea cauzală în latura obiectivă a componenței de infracțiune este foarte și foarte strînsă.

Procesele ce se derulează în psihicul subiectului pot fi descrise cu ajutorul categoriilor cauzale și, în genere, pot fi investigate prin prisma categoriilor cauzalității.

Corelația dintre legătura cauzală și vinovăție în dreptul penal constituie aceea ce savantul T. V. Țereteli a numit „unitate dialectică, realizată în cadrul noțiunii generale a infracțiunii” [10]. În procesul examinării corelației dintre cauzalitate și vinovăție este important de a nu admite greșeli de confundare sau chiar de identificare a acestor noțiuni diferite după esență (atît din punct de vedere obiectiv, cît și subiectiv). Savanții A. A. Piontkovski și V. M. Kikvadze menționează că „confundarea noțiunilor legăturii cauzale și a vinovăției în dreptul penal pot genera în practică apariția situațiilor de incriminare obiectivă” [11].

Examinarea detaliată a corapor-

tului categoriilor de drept penal legătură cauzală și vinovăție ne oferă posibilitatea de a acorda o poziție deosebită vinovăției, realizate prin intermediul trăsăturilor și caracteristicilor legăturii cauzale. Această expunere, abordare nu are scopul de a o înlocui pe cea deja existentă, însă dispune de valoarea de a descrie particularitățile subiective ale vinovăției prin prisma categoriei cauzalității. Corelația determinismului subiectiv cu determinismul cauzal obiectiv, expusă mai sus, ne convinge de faptul că o atare abordare poate deschide noi postulate cu referire la noțiunea vinovăției în dreptul penal.

După cum știm din cadrul teoriei dreptului penal cu referire la latura subiectivă a infracțiunii, vinovăția este atitudinea psihică, internă a persoanei cu referire la semnele componente de infracțiune. Urmează să atenționăm că această atitudine psihică este descrisă în lege exclusiv cu referire la semnele obiective ale componente de infracțiune, și anume: elementul intelectual al vinovăției ne permite să stabilim atitudinea persoanei față de faptă și consecință; elementul volitiv al vinovăției este orientat exclusiv spre consecința infracțiunii (în cadrul componentelor materiale). În cazul determinării formelor vinovăției, în Codul penal al Republicii Moldova termenul „faptă” este utilizat în sens îngust, adică nemijlocit ca element al laturii obiective a componente de infracțiune, cu toate că uneori acest termen presupune prin sine fapta infracțională privită în totalitate.

Este recunoscută vinovată persoana care a săvârșit o faptă infracțională intenționat sau din imprudență. Modalitatea expusă a for-

mulării logice a conținutului vinovăției prin atitudinea celui vinovat față de semnele laturii obiective a componente este respectat consecutiv doar în situația forme intenționate a vinovăției. În ceea ce ține de imprudență ca formă a vinovăției, apoi conținutul acesteia este determinat, în exclusivitate, de atitudinea subiectului față de consecința social-periculoasă; în lege nu se vorbește despre perceperea, conștientizarea de către subiect a periculozității sociale a faptei. Teoria, într-o anumită măsură, completează aceste lacune. Cercetătoarea N. C. Semerneva menționează că în cazul vinovăției sub formă de imprudență subiectul prevede periculozitatea socială a faptei [12]. V. V. Luneev vine cu propunerea ca „în formularea vinovăției în formă de imprudență (...) să fie introdusă atitudinea subiectului față de acțiunea (inacțiunea) care a dus la survenirea consecințelor social-periculoase” [13], adică de a indica direct în lege momentul conștientizării de către persoană a periculozității sociale a faptei pe care o săvârșește. V. V. Luneev pe bună dreptate supune unei critici vehemente definiția forme imprudente a vinovăției, de pe poziția necesității realizării consecutive în lege a principiului incriminării subiective.

Prin ce modalitate putem explica determinarea normativă și teoretică a noțiunii vinovăției prin prisma categoriei cauzalității?

Elementul volitiv al vinovăției constă în dorința sau în lipsa de dorință, dar în admiterea conștientă sau în atitudinea indiferentă față de cauzarea daunei obiectului infracțiunii. Utilizarea expresiei „cauzare” deja ne plasează pe terenul noțiu-

nilor deterministe. Este mult mai interesant însă pentru atare analize elementul intelectual al vinovăției și componentele sale, deoarece putem observa că există prevederea (neprevederea) cauzării și conștientizarea complexului cauzal.

Prevederea cauzării – prevederea posibilității sau inevitabilității survenirii consecințelor social-periculoase – prin spectrul determinismului cauzal presupune că subiectul dispune de o schemă imaginară, mintală, că are un model al legăturii cauzale, unde în componența complexului cauzal sînt prezente un șir de cauze și condiții analizate de el, capabile de a produce genetic survenirea efectului.

La așa concluzii ajunge și savantul N. V. Senatorov, menționînd următoarele: „Prin atitudinea psihică față de consecințele social-periculoase este îmbrățișat și reflectat în psihicul subiectului atît caracterul daunei, cît și procesul de cauzare a acesteia. Ultimul este constituit din acțiunea unui spectru de condiții, fiecare dintre care este necesară survenirii rezultatului (...) Atitudinea psihică față de procesul cauzării cuprinde reflectarea în psihicul subiectului infracțiunii a fiecăreia dintre condițiile menționate și dintre circumstanțele enumerate. Clarificarea atitudinii psihice față de asemenea circumstanțe permite nu numai de a stabili prezența sau lipsa vinovăției, dar și de a clarifica forma și varietatea ei” [14].

O atenție deosebită în formularea normativă a vinovăției este acordată conștientizării de către subiect a suficienței complexului cauzal – perceperea periculozității sociale a acțiunii (inacțiunii) sale, adică a înțelegerii faptului că totalitatea respectivă a cauzelor și con-

dițiilor este capabilă de a da imbold dezvoltării sau de a nu opri mecanismul cauzării empirice, care duce la survenirea efectului dorit.

Este oare necesară indicarea asupra percepției, conștientizării suficienței complexului causal (în terminologia lucrării date) în cazul formulării vinovăției în forma imprudenței, după cum propune și argumentează savanții N. C. Semerнева și V. V. Luneev? În viziunea noastră, este necesar. Meditațiile de perspectivă despre comportamentul său constituie un element esențial al activității psihice a persoanei și în sfera practică a aplicării normelor de drept penal acest moment nu poate fi ignorat.

În contextul celor expuse mai sus, venim cu anumite precizări în baza ideilor savantului moldovean Alexandru Mariș, care menționează că „între raportul causal și vinovăție există o strânsă legătură; numai acțiunile, inacțiunile umane, precedate și însoțite de anumite stări de conștiință specifice și care au cauzat urmări prevăzute de legea penală, vor fi luate în considerație. Însă vinovăția nu se poate identifica cu raportul causal. Fapta nu este infracțiune, fiindcă raportul causal, deși existent, nu are semnificație penală, deoarece răspunderea penală este subiectivă și numai împreună pot atrage răspunderea penală” [15].

Legătura causală și subiectul infracțiunii

Coraportul dintre legătura causală și subiectul infracțiunii constă în faptul că legătura causală este determinată de subiectul infracțiunii, unicul element activ, energetic al infracțiunii. Totodată, e necesar să reținem că subiectul infracțiunii nu trebuie confundat cu ceea

ce constituie cauza: nici în sensul construcției teoretice a legăturii cauzale (în cadrul căreia cauza este acțiunea sau inacțiunea subiectului), nici în sensul mecanismului cauzării empirice (unde în calitate de cauză figurează, în genere, fapta, evenimentul, care de regulă este ulterior legat de subiectul infracțiunii). Deosebiri esențiale există aici între legătura causală în cazul acțiunii și legătura causală în cazul inacțiunii subiectului infracțiunii: dacă în cadrul componentelor de infracțiune, săvârșite prin acțiune, legătura causală ca mecanism al cauzării empirice este stabilită de către subiect, care în mod activ selectează modalitatea de atingere a rezultatului dorit, apoi în cazul inacțiunii obligațiunea imputată subiectului de a nu admite anumite consecințe se realizează prin „pausa, stoparea” mecanismului cauzării empirice deja existent. Putem menționa că legătura causală în cazul coraportului ei cu subiectul infracțiunii în cazul acțiunii are un caracter subiectivo-obiectiv, iar în cazul inacțiunii, invers – obiectivo-subiectiv. În același timp, modelarea construcției teoretice a legăturii cauzale depinde esențial de modalitatea apariției mecanismului cauzării empirice. În așa fel, posibile modalități a comportamentului subiectului infracțiunii – pasiv, activ sau complex (îmbinat) – în mod obligatoriu se ia în considerație în procesul construirii componentei de infracțiune. S-ar părea că această afirmație este absolut evidentă, dar ea totuși este confirmată suplimentar și de coraportul stabilit între legătura causală și subiectul infracțiunii.

Cu referire la coraportul legăturii cauzale cu alte elemente ale

componentei de infracțiune ținem să evidențiem și pozițiile expuse în doctrina română de drept penal. În acest context, se evidențiază că „actul infracțional, ca act volitiv și conștient, cuprinde într-un tot indivizibil elementul material și cel subiectiv; ca urmare, raportul de cauzalitate nu poate fi redus la cauzalitatea fizică dintre acțiune și inacțiune și rezultatul produs” [16].

Potrivit acestei concepții, s-a menționat că „soluționarea problemei legăturii de cauzalitate, ca element al infracțiunii, implică cercetarea faptei atît sub aspectul manifestării exterioare, cît și sub acela al proceselor psihice care au stat la baza acestei manifestări” [17]. Conform altui punct de vedere, deși se recunoaște că în penal fenomenul cauză este un fenomen complex, care are nu numai o latură obiectivă, ci și una subiectivă, se susține că „existența sau inexistența raportului de cauzalitate nu depinde de împrejurarea că persoana a prevăzut sau nu urmările acțiunii sale, deoarece prevederea ține de vinovăție, de aceea prevederea nu este necesară pentru existența raportului de cauzalitate, care subsistă independent de conștiința omului, în mod obiectiv” [18].

S-a mai arătat, de asemenea, că „legătura de cauzalitate în săvârșirea infracțiunilor nu se limitează numai la raportul de cauzalitate fizică, ci se întregeste și printr-o legătură de ordin psihic, inerentă tuturor manifestărilor umane, dar în cuprinsul laturii obiective această legătură privește numai cauzalitatea fizică, adică legătura causală dintre acțiunea sau inacțiunea care constituie elementul material al infracțiunii. Celălalt aspect al legăturii de cauzalitate – cauzalitatea

psihică – privește latura subiectivă și rezultă totdeauna din constatarea vinovăției, fiindcă voința de a săvârși o acțiune (comisiune) sau de a se abține de la îndeplinirea unei obligații (omisiune) devine cauza psihică a rezultatului acțiunilor sau omisiunii” [19].

Ni se pare mai întemeiat acest ultim punct de vedere. Desigur, nu se poate nega că orice infracțiune are un element material și un element subiectiv, că aceste două elemente nu sînt obiectiv independente unul de celălalt – chiar dacă, din considerente metodologice, sînt examinate separat –, ci alctuiesc împreună substanța acelei infracțiuni și că rezultatul produs este astfel nemijlocit legat, sub aspect causal, de amîndouă. Dar în cadrul raportului de cauzalitate, care aparține laturii obiective, fenomenul-cauză nu poate fi examinat separat și ulterior, ca o componentă a cauzalității psihice, în cadrul verificării existenței vinovăției. Dacă existența vinovăției ar fi examinată și conformată în operația de stabilire a legăturii de cauzalitate, nu numai că s-ar nesocoti caracterul obiectiv al acesteia din urmă, dar însăși una dintre trăsăturile esențiale ale infracțiunii – vinovăția – și-ar pierde autonomia, înglobîndu-se în cea de faptă care prezintă pericol social.

Așadar, după părerea noastră, raportul de cauzalitate trebuie stabilit, în mod exclusiv, între acțiunea sau inacțiunea făptuitorului și rezultatul survenit, urmînd ca numai apoi, după identificarea fenomenului sau fenomenelor cauza să se verifice în cadrul unei operații subsecvente, dacă acțiunea-inacțiunea sau acțiunile-inacțiunile căroro li s-a recunoscut valoarea causală au fost comise cu vinovăție

și, pe această bază, să se constate existența sau inexistența răspunderii penale.

Referințe bibliografice

1. Трайнин А. Н. *Общее учение о составе преступления*. В кн.: Трайнин А. Н. Избранные труды. Составление, вступительная статья Н. Ф. Кузнецовой. СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2004, с. 113.

2. Трайнин А. Н. *Op. cit.*, p. 114.

3. Семернева Н. К. *Субъективная сторона преступления*. В кн.: Уголовное право. Общая часть. Учебник для вузов. Ответственные редакторы Козаченко И. Я., Незнамова З. А. Москва: Издательство НОРМА, 2000, с. 201.

4. Семернева Н. К. *Op. cit.*, p. 204.

5. Таганцев Н. С. *Русское уголовное право*. Т. 1. Тула: Автограф, 2001, с. 465.

6. Таганцев Н. С. *Op. cit.*, p. 753.

7. Таганцев Н. С. *Op. cit.*, p. 465.

8. Лунев В. В. *Субъективное вменение*. Москва: СПАРК, 2000, с. 62.

9. Кудрявцев В. Н. *Общая теория квалификации преступлений*. Москва: Юристъ, 2001, с. 147.

10. Церетели Т. В. *Причинная связь в уголовном праве*. Москва: Государственное Издательство Юридической Литературы, 1963, с. 305.

11. Citat după Церетели Т. В. *Op. cit.*, p. 304.

12. Семернева Н. К. *Op. cit.*, p. 192.

13. Лунев В. В. *Op. cit.*, p. 48.

14. Сенаторов В. Н. *Потерпевший от преступления в уголовном праве*. Автореферат диссертации кандидата юридических наук. Харьков, 2005, с. 18.

15. Mariș Alexandru. *Drept penal*.

Partea generală. Volumul I. Legea penală. Teoria infracțiunii. Participația penală. Chișinău, 2002, p. 122.

16. Rîpeanu Gr. *Obiectiv și subiectiv în dreptul penal*. În: RRD, nr. 3, 1967, p. 3.

17. Bulai Constantin. *Drept penal. Partea generală*. Volumul I. București: Casa de Editură și Presă „ȘANSA” – SRL, 1992, p. 138.

18. Basarab Matei. *Drept penal. Partea generală*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1983, p. 47.

19. Dongoroz V. *Explicații teoretice ale Codului penal român. Partea generală*. Volumul I. Editura Academiei, 1969, p. 11.